

recinte amb el riu».¹ D'altra banda, i seguint la classificació que fa el mateix Moreu-Rey pel que fa als topònims urbans (1974: 19), hi hem pogut espigolar una oposició històrica i geogràfica aplicable també al nostre topònim —se sobreentén que es tracta d'una «oposició» entre la ciutat i el barri—, donada pel fet que es tracta d'un «barri extrem o fora muralla», o bé d'un barri «separat per una via fluvial». No en va, i d'acord amb aquest darrer aspecte, la denominació popular del barri —a voltes reivindicada amb caràcter de zel diferenciador— és *fora el pont*.²

D'acord amb aquesta darrera denominació —amb el que hem vist que això comporta—, i d'acord també amb el sentiment de la gent del barri «de tota la vida», la personalitat pròpia i diferenciada d'aquest respecte de la ciutat de Lleida és ben patent. En un principi, doncs, podem dir que hom *viu* a l'avinguda Prat de la Riba, al carrer Boters, però hom *és* de Cappont. Amb tot —i la toponímia que tractarem en aquest estudi també en donarà compte— l'estreta vinculació del barri amb la història de la ciutat, ergo amb la pròpia història, no s'ha de posar en dubte, tenint en compte, en l'actualitat, la total integració, sobretot des del punt de vista urbanístic, del barri a la ciutat. És per això que, avui dia, i per raó dels habitants nouvinguts al barri, hom també pot dir que *viu* a Cappont.

Ara bé, el topònim del barri també és fruit de la intervenció de l'home quant a l'aprofitament estratègic o militar. Al DIEC, *cap de pont*, es descriu com «Tros petit de terreny que un exèrcit aconsegueix d'ocupar a l'altra banda d'un riu, en territori enemic, des d'on pren embranzida»; així mateix, al DLC, *cap de pont* no és sinó la «Posició militar que estableix una força armada en terreny enemic, a l'altra banda d'un riu o un estret, per preparar el gros de l'exèrcit». Els terme *cabeza de puente*, en castellà, i *tête de pont*, en francès, presenten el mateix significat que l'equivalent català. L'il·lustre historiador de la ciutat de Lleida, Josep Lladonosa (1954: 287), ja ens assenyala que «No hay en toda la historia de España otra ciudad más castigada por las guerras». Evidentment, el lloc de batalla, el setge en temps de guerra, tenia lloc al *cap de pont*, —o per què no, al *cappont* (DCVB; DLC): «al cap o extrem de pont», a l'entrada d'una ciutat, assetjada indefugiblement per les guerres, a causa de la seua situació estratègica, de què una de les fortificacions era precisament el pont que unia les dos ribes del riu.

1. El mateix autor (1974: 31) ens posa els exemples del *Cap de Pont* (Tortosa, la Riba); o la *Cabeza de Puente*, de Badajoz.

2. La gent del barri, quan ha de fer un encàrrec a l'altra banda del pont, se'n va *a dintre*, o directament, *a Lleida*.

Topònims en el temps: l'illa de Mallorca, el Cap-pont (sic) i Cappont

D'illes, els rius també en tenen

Si bé, segons Josep Lladonosa (1980: 428), en temps de la conquesta (1149) ja existia un llogaret d'origen sarraí al marge esquerre del riu, que es pot conèixer, si més no històricament, com la Pobra de Cappont,³ l'actual barri i els seus indrets —fins a principis del s. XVII, i des que se'n té referències a l'època medieval, una referència lligada als repobladors del Cappont, l'any 1150 (Lladonosa, 1976: 6)— era denominat *illa de Mallorca*.⁴ Pel que hem pogut esbrinar, el nom en si mateix no respon a cap influència directa respecte del topònim de l'illa major de les Balears, i tampoc és el cas de records toponimico-afectius de gent procedent de Mallorca instal·lada vora el Segre. El perquè d'aquesta denominació té sentit gràcies al significat topogràfic —colpidor— que se'n deriva. La Pobra de Cappont, doncs, i en paraules del mateix Lladonosa (1976: 5) «(...) era un lloc escaient i apte per a la defensa. Estava sobre un planell no massa elevat, respecte dels arenys i mitjanes del riu. Un braç de riu el rodejava, tostemps protegit per un mur de tàpia i palets de riu, amb torres de defensa i portes d'accés. Pràcticament, amb riuada o sense, el Cap-pont (*sic*) era una illa amb àlbers i pollancre en el seu entorn». Així, en el cas lleidatà, l'illa *maior* o l'areny *maior* de les moltes illes que formaven els diversos braços del riu Segre, havia seguit la idèntica evolució etimològica respecte de la romana illa major de les Balears. Ara bé, uns dics alçats per protegir l'horta faran perdre el caràcter d'illa al Cappont, que desapareixerà com a poblat, gairebé al mateix temps, l'any 1643 (Lladonosa, 1976: 6), a causa de la devastadora guerra dels Segadors.

Al cap d'uns segles... hi ha un pont

A començaments del segle XIX, l'antiga Pobra de Cappont era un despoblat (Lladonosa: 1980: 428). Temps era temps, en l'Edat Mitjana, en què el creixement i desenvolupament del poblat, gràcies sobretot al progrés de la ciutat, hi havia tingut lloc (Lladonosa, 1954: 252). I més amunt acabem de fer referència a la desaparició d'aquest, a mitjan segle XVII. Doncs bé, l'any 1864, arran de

3. Vegeu també, en aquest sentit, l'aportació de Josep Lladonosa (1954: 242-49).

4. Vegeu també les referències que en fan Josep Lladonosa (1978: 386) i Vidal Vidal (1998: 356-59).

l'autorització del Govern de Madrid l'any 1861 per enderrocar les muralles, amb la consegüent possibilitat d'eixamplar la ciutat (Lladonosa, 1980: 425; Ganau, 1992: 60), i sobre la desapareguda Poble de Cappont, van néixer els Camps Elisis, popularment coneguts com a *Campos*,⁵ en un intent, diuen, de recordar les Champs Elysées del magnífic París (Ganau, 1992: 63-64). Més endavant, al marge esquerre del riu, també s'hi instal·laren serradores i altres fàbriques, com ara la Mostany, arran de l'aprovació, el vuit d'agost de 1869, d'edificar en l'antic i despoblat Cappont (Lladonosa, 1954: 343-44). Així, al llarg de tota la carretera vella de Barcelona —l'actual avinguda del president Josep Tarradellas—, es van començar a edificar cases de ferroviaris, torres, tallers i magatzems; amb tot, no fou fins als anys de la postguerra en què es començà a dibuixar el que avui dia és una gran barriada, tot seguint les passes de l'antic *camí de Vilanoveta* o *carretera de la Bordeta* (avui dia, *avinguda de les Garrigues*) (Lladonosa, 1980: 428).

El creixement important del barri, però, en aquell moment, tindrà lloc als anys seixanta, d'acord amb el *creixement polinuclear* que experimenta la ciutat (Vilagrasa, 1985: 45). Amb tot, l'origen de l'actual nom del barri, Cappont, l'hem de situar no en aquest (re)naixement de la zona en qüestió, de la mà, és clar, del progrés social i econòmic de la ciutat, sinó en temps de la Guerra Civil, relacionat amb la terminologia militar, com a *cap de pont* que era. La grafia que s'utilitzà, però, i que va romandre ben bé fins a principis de la dècada dels noranta, —a què acompanyà l'altre gran moment d'expansió del barri, gràcies sobretot a la canalització del riu, en primer lloc, i a la ubicació del campus universitari, en segon lloc—, era Cap-pont (*sic*), amb guionet inclòs. El terme *cap de pont*, segurament per economia del llenguatge, havia evolucionat envers *cap-pont*. Amb aquesta grafia, però, d'una banda, la disbauxa tipogràfica estava servida, amb una consegüent manca d'unificació de criteris: Cap-Pont; Cap-pont, cap-Pont... D'altra banda, aquest terme no consta com a tal, amb aquesta grafia, enlloc, diguem-ne, considerat d'una certa autoritat lingüística. El 1988, el Col·lectiu Cultural Cappont inicià la recerca del topònim en qüestió, i de la mà de l'assessorament lingüístic del tècnic de la delegació territorial del Departament de Cultura i del Centre per a la Normalització Lingüística, s'acordà,

5. Aquesta zona d'esbarjo i lleure de tombant de segle, i fins a la segona meitat de l'actual, ha estat «substituída» en l'actualitat com a tal, per la zona, també desapareguda, arran de la canalització del riu, que popularment era coneguda com el *Xoperal*, un topònim, doncs, que recordava la vegetació que la caracteritzava (vegeu Moreu-Rey, 1974: 15-16).

en un moment també en què van aparèixer els nous criteris quant a la utilització del guionet de l'Institut d'Estudis Catalans, la forma *Cappont*, amb la caiguda del guionet i junt, per aglutinació —un aspecte de la formació de mots, força utilitzada i acceptada quant a la formació de topònims (Amigó: 1999: 52-53).⁶ La línia d'autobusos del barri, L13 Cappont, el nom de la plaça Cappont, així com el títol de la revista del Col·lectiu Cultural en moments successius de la normalització del terme: en primer lloc, amb guionet: Cap-pont; en segon lloc, separat i sense guionet: Cap pont, i, finalment, junt i sense guionet: Cappont, han contribuït quant a la difusió o vehiculació del terme *oficial* i *normalitzat* en qüestió, tot i que encara queden vestigis, sobretot en el barri, de rètols de comerços en què es manté el guionet, així com en la toponímia dels carrers del barri, com ara la placa del *carrer Cap-pont*, amb guionet. Amb tot, la normalització del terme, a parer nostre, està totalment assumida, si més no des del punt de vista oficial. Popularment, però, hom recorda i utilitza encara la forma *fora el pont*, tot i que cada vegada amb menys freqüència.⁷

EN EL NOM DEL(S) PONT(S)

En tota la història de la ciutat, no se n'havien vist mai tants, com avui dia, de ponts, que creuessin el Segre per anar a trobar el marge esquerre del riu. Als lleidatans els ha costat molt de creuar *el pont* (fixeu-vos-hi, masculí *singular*) per anar a instal·lar-se al barri de Cappont, segurament per raó de la incertesa de les riuades sense protecció (Lladonosa, 1954: 238-240) o de les sempre devastadores guerres (Lladonosa, 1954: 238).

Si fem cas de la història (in)documentada, els antics pobladors d'Irtirta no disposaven de pont per accedir al marge esquerre del riu (Lladonosa, 1954: 234). El primer pont de què es té constància documental gràcies als comentaris

6. Ara bé, amb tot, la utilització del guionet —que encara és més caòtica, sobretot a partir de la publicació dels criteris de l'IEC en aquest sentit, i del DIEC—, en aquest cas, també es podria considerar lingüísticament correcta la forma Cap-pont, amb guionet, atenant a criteris de lexicalització del mot en qüestió o de tradició. És clar, però, que la manca d'unificació de criteris quant a l'ús i grafia del terme ha estat el principal detonant per a la normativització i difusió del terme actual, la qual cosa no hem de menystindre des d'una perspectiva de normalització.

7. Vegeu, en aquest sentit, el procés de substitució de la forma popular per l'oficial, cada vegada menys vacil·lant en aquest cas (Turull, 1992: 458).

de Juli Cèsar a *De bello civile*, el podríem datar al s. I-II a C, en època romana, i d'acord amb aquest temps, en una època en què s'establí una magnífica xarxa de comunicacions, i en què llerda era un *punt estratègic* essencial. De l'època germànica i sarraïna no se'n té notícia, almenys pel que fa a ponts, tot i que Josep Lladonosa (1954: 235), considera que aquest s'hauria d'haver conservat per tal d'assegurar la comunicació amb els dominis del marge esquerre del riu. En l'època medieval, el *pont Major*, ubicat en el lloc de l'actual *pont vell*, gaudia de privilegis i gràcies reials, com pocs organismes de l'antiga Lleida (Lladonosa, 1954: 236), per raó de la seua conservació, essencialíssima per a la ciutat, atenent l'esdevenidor econòmic.⁸ I no fou fins a la riuada de 1907 en què els fonaments de l'antic pont romà desaparegueren, arrabassats per la força de les aigües.

El 24 de novembre de 1911 (Lladonosa, 1954: 240), s'inaugurà el pont construït per l'enginyer Josep Bores i Romeu, qui, en homenatge de la ciutat, gaudeix d'un antropotopònim individual (històric) (Moreu-Rey, 1974: 61), en mercè de la *plaça d'en Bores*, ubicada just passar el pont vell, al començament de l'avinguda de les Garrigues. Amb tot, el pont en qüestió fou volat pels republicans (2/VI/38), i la ciutat es mantingué incomunicada fins a l'entrada de les tropes nacionals a la ciutat, a principis de gener de l'any 1939. Així, l'actual pont vell es construí entre el setembre de 1940 i l'abril de 1944, inaugurant-se el 6 de maig d'aquest darrer any (Lladonosa, 1954: 241). Hem de dir, des del nostre estudi toponímic, que aquest pont no fou *vell* fins a la construcció del *pont nou*, amb la consegüent *determinació del temps* (Moreu-Rey, 1974: 31) per a la denominació toponímica, respectivament.⁹ En aquest sentit, en els inicis de la utilització del *pont de la Universitat*, situat en un dels laterals del nou campus universitari de la ciutat, es produí una certa vacil·lació quant a la seua designació, si més no popular: era el *nou pont* o *pont nou*. Amb tot, aquesta vacil·lació primerenca ha desaparegut, i se'l coneix inequívocament de manera oficial i popular com a *pont de la Universitat*. El topònim en qüestió presenta evidents lligams *històrics* (del passat, present i futur) tant amb la ciutat com amb la zona

8. Quant als privilegis reials respecte del pont, vegeu Lladonosa (1954: 236); així mateix, el pont gaudí de la benvolença dels pobladors de la ciutat, per assegurar-ne el bon estat i seguretat mitjançant llegats, testaments, donacions (Lladonosa, 1954: 236); en un moment (s. XII-XIV) també en què al marge esquerre del riu Segre s'havia instal·lat el potencial econòmic (industrial) de la ciutat (Lladonosa, 1954: 237).

9. Tant en el cas de *pont vell*, com en el de *pont nou*, es tracta d'una adequació entre nom popular i oficial (Turull, 1992: 460).

en què s'ha ubicat, i a la qual hem fet referència més amunt.¹⁰ Finalment, i sempre en la delimitació del barri, també hem de fer referència al *pont del tren o del ferrocarril*, que presenta una dualitat estable quant a les formes popular i oficial, respectivament (Turull, 1992: 462-63). Els topònims en qüestió, doncs, responen a topònims urbans pròpiament dits, d'acord amb la *trama de serveis o termes vials* (Moreu-Rey, 1974: 35) per a designar-los: sobre aquest pont, és obvi, circulen els trens de la línia de Barcelona i la Pobla de Segur.¹¹ No ens oblidem, però, de la passarel·la, que travessa el riu des de l'alçada del carrer Cavallers fins a la *plaça Blas Infante* a Cappont: un altre antrotopònim individual, inequívocament històric, però al qual no sabem donar-li cap lectura, en el context del barri ni de la ciutat, com a pare de la pàtria andalusa que és: (in)discrecionalitat administrativa? La passarel·la és designada d'aquesta manera tant des del vessant popular com des de l'oficial; evidentment, el topònim en qüestió respon a la classificació de topònims pròpiament urbans, de la *trama de serveis*. Ara bé, podríem fer-ne broma, toponímicament parlant, tenint en compte el factor *determinació del temps*: hom havia sentit a parlar de la construcció de la passarel·la en qüestió des de ben bé principis de segle! Passarel·la del 2000, passarel·la del Mil·lenni o passarel·la del Segle, són algunes propostes...

TOPONÍMIA CREIXENT A FORA EL PONT

L'avinguda Tarradellas

En el primer apartat d'aquest estudi ja ens hem referit al fet que al tombant de segle s'inicià l'edificació al marge esquerre del riu Segre, en l'actual *avinguda del president Josep Tarradellas*, nom oficial de l'avinguda en qüestió, avui dia,

10. Les batusses polítiques entre els qui «pagaven» el pont, i els qui «manaven» a la ciutat, de «colors» diferents, és clar, afectà, en un primer moment la designació toponímica d'aquest, per motius evidentment polítics: així, en un primer moment, els qui «pagaven» l'esmentat pont, el volien designar com a pont de la Generalitat, la qual cosa no fou acceptada; en segon lloc, la denominació proposada fou la de pont de Catalunya (en estreta vinculació amb l'avinguda Catalunya, que arriba al cappont de l'altra banda del marge esquerre del riu en qüestió). Finalment, l'opció toponímica fou neutra: la Universitat, en principi, no hi entén, de política! L'avinguda de l'Estudi General, passat el pont de la Universitat, i a Cappont, evidentment, presenta els mateixos trets històrics (de designació toponímica), en aquest cas del passat, i quant a la seua ubicació actual, tenint en compte les explicacions de què hem donat compte respecte del pont de la Universitat.

11. Pel que fa a la història d'aquest pont, vegeu Lladonosa (1954: 241).

atenent a criteris historicopolítics; no en va aquest antrotopònim individual substituïa l'antiga *avenida de los Màrtires*, un antrotopònim, en aquest cas col·lectiu, i determinat també per factors historicopolítics, ja que fou imposat en temps de la Dictadura per raó que aquesta avinguda era el lloc de la ciutat on el bàndol republicà passava comptes amb el bàndol nacional. Amb tot, en aquelles primeres passes d'un dels eixos vertebradors, en principi, del barri de Cappont, l'avinguda en qüestió era denominada com a *carretera (ral, també vella) de Barcelona*, ja que era l'eixida natural de la ciutat en aquesta *direcció*. Avui dia, l'avinguda és coneguda, popularment i simplement, com a *avinguda Tarradellas*. Abans de la guerra, i en temps de la Dictadura, també se la coneixia, popularment, com a *carretera del cementeri*, amb un valor toponímic també de *direcció* prou evident. Dos paradoxes tenint en compte la direcció del topònim en qüestió, i els factors urbanístics. Així, en aquest darrer cas, si bé l'avinguda Tarradellas havia estat un dels primers eixos vertebradors del barri, en l'actualitat és una de les zones marginals del barri, abandonada, amb edificacions pràcticament destruïdes i en runes, i amb l'habilitació d'un campament de gitanos. La paradoxa toponímica, de direcció, l'hem trobada en el fet que l'actual avinguda de Barcelona, que parteix de l'avinguda de les Garrigues, en direcció a la benzinera i l'Hotel Condes de Urgel, conegut popularment com els *Condes*,¹² i cap a la N-II, impedeix l'accés directe a la carretera nacional en qüestió, si més no a aquesta alçada. Des del barri, doncs, i agafant l'avinguda de Barcelona, hom només pot allotjar-se als *Condes* o bé omplir de benzina el dipòsit del cotxe. És clar, però, que des de la mateixa carretera nacional es pot accedir, d'entrada, al barri i a la ciutat.

El carrer Jaume II, el carrer del Bruc, el carrer Cap-pont (sic)

Una altra paradoxa, amb connotacions urbanístiques, històriques, socials i econòmiques és l'actual *carrer Jaume II* (antrotopònim individual i històric que donà a la ciutat, l'any 1300, l'Estudi General, amb la consegüent incorporació d'aquesta al moviment cultural de l'època i als nous corrents de pensament). Si bé aquest carrer és dels *antics* del barri, i es pot datar aproximadament en la mateixa època d'edificació al marge del riu Segre a l'actual avinguda Tarradellas, juntament amb els carrers del *Bruc* i de *Cap-pont*, el carrer en qüestió era conegut,

12. Vegeu Moreu-Rey (1974: 58) quant a la classificació toponímica (nom de l'edifici singular) del topònim en qüestió.

en la dècada dels anys 80, popularment, com el *carrer dels gitanos* (antrotopònim col·lectiu), per raó de la ubicació d'aquest col·lectiu en el carrer esmentat. Avui dia, el carrer Jaume II és la façana del barri i una de les zones residencials de la ciutat. Els topònims canvien perquè els temps també ho fan. Seguint l'antic nucli del barri, trobem l'esmentat *carrer del Bruc*, un topònim estretament vinculat a la ciutat i a l'origen del nom del barri, per raó de l'episodi historicomilitar¹³ a què fa referència: en aquesta batalla hi participaren, aproximadament, 1.500 voluntaris lleidatans, sota el comandament de Joan Baget, que també disposa d'un carrer a la ciutat en homenatge seu, així com 100 soldats suïssos de la guarnició de Lleida. La placa del *carrer Cap-pont (sic)*, recorda la grafia de què gaudí el nom del barri, durant gairebé més de mig segle, i que afecta l'estructura lingüística del mot, si més no des del punt de vista de la grafia.¹⁴

L'avinguda de les Garrigues

El veritable eix vertebrador del barri, però, fou l'*avinguda de les Garrigues* (topònim de direcció). Avui dia, ja no és ni camí ral (s'entrava a la ciutat des de les Garrigues i les terres de l'Ebre), ni carretera (antigament *carretera de Vilanoveta* o, a posteriori, *de la Bordeta*, també topònims de direcció), i és la via d'accés de la ciutat al barri de la Bordeta. L'avinguda en qüestió «separa» el barri en dos sectors, marcats per les corresponents parròquies: la Sagrada Família i Santa Teresa de Jornet. En un principi, en el sector més allunyat del nucli urbà, però, de l'avinguda de les Garrigues, a la banda de la parròquia de la Sagrada Família, s'edificaren els *blocs de la Caixa* (de Pensions),¹⁵ amb un total de 209 habitatges

13. Vegeu, quant a aquesta designació toponímica, la classificació de Moreu-Rey (1974: 59-60).

14. Vegeu, en aquesta direcció, Turull, 1992: 465.

15. Altres noms d'edificacions del barri són les següents: el Moncasi (el nom del qual recorda el propietari del garatge de cotxes que hi havia a la planta baixa); el Besora (també en referència al propietari, però ara d'un concessionari), ambdós situats a l'avinguda de les Garrigues. Els blocs de l'Enher, que acull els treballadors de la companyia elèctrica en qüestió, entre la rambla doctora Castells i el carrer de Mequinensa. Així mateix, entre l'avinguda València i la rambla, de riu Ebre cap a baix, hi podem trobar, també, les grans edificacions de la dècada dels anys 60-70, la ZAFER (< SAFER), el Guadebro i la COYSA (1973) (< COYPSA, per assimilació), topònims determinats per les constructores respectives, així com, paradoxalment a la banda de la parròquia de Santa Teresa de Jornet, les edificacions de la Sagrada Família, a l'avinguda València, i en el nom de la cooperativa que en va promoure l'edificació (1967). El carrer Eduardo Velasco (antrotopònim individual), perpendicular a l'avinguda Alacant, recorda el nom del propietari dels terrenys que acolliren noves edificacions.

(Vilagrassa, 1985: 212-13).¹⁶ Ara bé, si bé el creixement del barri s'inicià en aquest sector, quedà aturat, i el veritable desenvolupament es produí a l'altra banda del barri, articulats sobretot gràcies a l'avinguda València (dècada dels 60) i a la rambla doctora Castells (dècada dels 80-90), paral·lels al Segre.

L'avinguda València i l'avinguda Alacant

Aquests dos carrers soterren fins a l'alçada de l'avinguda de l'Estudi General, *la sèquia de Torres* (un topònim, també de direcció, ja que arriba fins a la població de Torres de Segre, al Segrià). A parer nostre, hagués estat un bon encert de donar el nom de la sèquia a aquestes dos avingudes (oficialment, és el *carrer Alacant*, però popularment tothom l'anomena *avinguda Alacant*), que segueixen, sense perdre'n detall, el curs de la sèquia al seu pas pel barri. També s'hi troba a faltar una avinguda Castelló, per completar la sèrie nominativa corresponent... Ara bé, no cal oblidar, que les dos avingudes rendeixen un merescut reconeixement, quant a l'episodi historicomilitar de la conquesta de València per Jaume I, als lleidatans, que hi foren decisius.

La rambla doctora Castells

Si bé oficialment no es tracta de cap *rambla*, sinó d'un *carrer*, al barri tothom coneix aquest carrer com *la rambla*, simplement, o *la rambla doctora Castells* (per indicar-ne, per exemple, la ubicació a un desconegut). Moreu-Rey (1974: 15) assenyala que *rambla* és un «topònim quasi bé obligat com a sinònim d'*arenys*, *rieral*, però que perdent a poc a poc el seu sentit geogràfic primitiu, esdevé rapidament i cada vegada més un simple equivalent de *passeig* (o millor, *passeig principal*)». Realment, aquest és el sentit, des d'un punt de vista genèric, del carrer en qüestió, per a la gent i els visitants del barri. Quant a la classificació toponímica, hem de dir que es tracta d'un antroponim individual, de la lleidatana Martina Castells i Ballespí (1855-1884), la primera dona que es doctorà en medicina a l'Estat espanyol, amb la consegüent tasca de pionera quant a la integració de la dona, en aquella època, en tasques professionals.

16. Vegeu, quant al creixement del barri, urbanització i edificació, Vilagrassa (1985: 212-213; 304-305).

ELS RIUS DEL BARRI

Si bé en principi, i sobretot en toponímia urbana, les sèries nominatives són, en la majoria dels casos, fruit de l'arbitrarietat (Turull, 1991: 90-91), en aquest cas, la sèrie nominativa dels carrers amb nom de riu al marge esquerre del riu Segre prenen força sentit, en termes hidrogràfics, ja que ens recorden la geografia del terreny. Nogensmenys, no tots els carrers amb nom de riu de la ciutat de Lleida es poden situar a Cappont; aquells que sí que hi són, sobretot situats entre l'avinguda València i la rambla Dra. Castells, són els següents: carrer riu Francolí; riu Besós; riu Cinca; riu Ter; riu Ebre i riu Llobregat. Si bé tots aquests són rius «catalans», es troba a faltar, tant al barri com a la ciutat, els rius que vertebraven les nostres terres: el Noguera Pallaresa i el Ribagorçana (que són algunes propostes nostres com a futurs noms de carrers, sia a Cappont o a la ciutat).

RELIGIÓ I RELIGIOSOS

La religió és el més fecund generador de topònims (Moreu-Rey, 1974: 51), i Cappont també recorda, gràcies a la toponímia, els lligams d'aquesta tant amb el barri com amb la ciutat. Així, el carrer Sant Joan de Mata (antrotopònim individual), recorda l'estada a la ciutat, en concret a l'illa de Mallorca o a l'areny *maior* del Segre, del fundador de l'orde religiosa dels Trinitaris (convent trinitari), l'any 1210. Un altre carrer, situat a Cappont en l'actualitat i en les immediacions de l'antiga ubicació medieval del convent en qüestió, el *carrer dels Trinitaris*,¹⁷ també en dona fe. Els censos parroquials de 1429 (Lladonosa, 1954: 248) donen testimoni del carrer de la Santíssima Trinitat cap al convent dels trinitaris, i en direcció divergent al carrer de Sant Agustí, avui dia recordat, el sant patró i el convent, també situat, aquest darrer, a l'altra banda de l'areny major del Segre en aquella època, i passat el pont de sant Agustí, amb el *carrer dels Agustins*. En un altre ordre de coses, la *plaça de la Sagrada Família*, situada gairebé en els límits del barri actual, a l'est, recorda l'ermita dedicada al mateix motiu religiós en aquell mateix indret. Popularment, la plaça és coneguda com a *dels*

17. La ciutat, d'altra banda, també recorda la ubicació de l'últim convent d'aquesta orde a la ciutat, en temps de l'exclaustració: la baixada de la Trinitat.

murmuradors; i les versions sobre aquest topònim són diverses: per la remor propera de l'aigua del riu; per ser un possibleencontre de safareig en amigable companyia, per la presència d'un transformador i el seu lleuger motor... Qui ho sap!

HI HAVIA UNA VEGADA UN CAP DE PONT

Més amunt ja hem fet referència a l'episodi històric que recorda el topònim del carrer del Bruc. En una zona tan essencial, si més no des del punt de vista estratègic com Cappont, és prou lícit que algun dels seus carrers, doncs, en facin referència. Aquest també és el cas del *carrer del marquès de Leganès* i del *carrer Santa Cecília*, dos antroponims individuals estretament lligats a un dels esdeveniments historicomilitars més terribles que ha patit la ciutat i el cap de pont: el setge de la ciutat l'any 1646. En tots els casos, és un mal motiu, ja que comportà la derrota de les tropes francocatalanes, durant la guerra dels Segadors, de la mà de les tropes felipistes, sota el comandament del marquès de Leganès (parent del conegut comte-duc d'Olivares), el vespre de santa Cecília,¹⁸ amb la consegüent pèrdua de la ciutat, i les conseqüències que d'aquest fet es derivaren.

ELS CAMINS DE L'HORTA (RECORDS)

La fertilitat de les hortes del marge esquerre del riu, sobretot gràcies a la proximitat respecte del riu i les sèquies corresponents (Lladonosa, 1954: 250), ja es van posar de manifest des de l'època romana, un moment en què l'horta de Lleida estava formada, bàsicament, per les actuals partides de Fontanet i de Copa d'Or (Lladonosa, 1954: 212). Així, doncs, ho recorden els camins, situats en l'actualitat a Cappont, de *Sot o Clot de Fontanet*,¹⁹ situat a l'actual carrer

18. Vegeu, en aquest sentit, Vallverdú (1979: 132-34);/ceda (1996: 6-9).

19. Els termes sot o clot fan una referència clara a l'orografia del terreny. Quant a fontanet -ETUM, aquest funcionava com a col·lectiu de FONTANA, derivat de PLATEA FONTANA «la placeta o el replà de la deu» (DECLC, vol. IV, pàg. 105-6). També hi ha referències a una antiga sèquia de Fontanet; vegeu, doncs, Lladonosa (1954: 253).

Jaume II, la part que encara està sense edificar, i de *Copa d'Or*.²⁰ Però aquests no són els únics; un altre camí que porta el nom d'una determinada partida, situada també a l'horta del marge esquerre del riu, és el *carrer dels Quatre Pilans* (partida de Quatre Pilans),²¹ un carrer totalment edificat i urbanitzat en l'actualitat. El *camí de Picos* o, popularment, *camí de l'Hípica*, aquest últim determinat pel factor direcció, i el camí vell d'Albatàrrec, també de direcció i amb determinació del temps, completen aquesta sèrie de records de l'horta²² en la toponímia de Cappont.

UN CALAIX DE SASTRE

No volem deixar de comentar, tot i les limitacions de l'espai, la resta dels topònims dels carrers de Cappont: així, trobem antrotopònims individuals referents a autors catalans contemporanis, com ara, Manuel de Pedrolo, Joan Fuster, Salvador Espriu i Josep Carner. També hi podem trobar un carrer en homenatge a l'escriptor i activista cultural lleidatà del s. XIX, Manuel Gaya i Tomàs.

Les referències medievals quant a la toponímia, tant de la ciutat com del barri, són ben escasses. A Cappont trobem un carrer, Cronista Muntaner, autor de la famosa *Crònica* de Jaume I, i de la no menys cèlebre frase: «Barcelona és el cap de Catalunya en la marina, en la terra ferma, Lleida». Un altre personatge medieval, en aquest cas, reial, Alfons II —que ratificà la carta de població a la ciutat, així com també li donà els carrers i places— té dedicat un carrer al barri, a la banda de la parròquia de la Sagrada Família. El comte de Vinatessa, carismàtic

20. Sospitem que el topònim en qüestió fa referència a la fertilitat de les terres del marge esquerre del riu, més enllà de Cappont, on es conreava, sobretot, blat. En aquest sentit, però, contràriament quant a la derivació semàntica del topònim, podríem esmentar la partida, també lleidatana, de Malgovern («terres de mal govern»). En un altre ordre de coses, també volem fer esment en aquest article de les diferents torres que encara conserven aquest caràcter definidor al barri de Cappont: així, podem trobar la torre del Trilla i del Cuit, dedicades ara per ara al conreu de les terres i l'explotació de l'horta, i les torres del Simonet i del Ferrer, els habitants de les quals, en l'actualitat, no es dediquen a les tasques agrícoles. també hem de destacar, en aquesta darrera direcció, l'antiga casa pairal Miró, ubicada al peu de l'avinguda de les Garrigues amb l'inici de l'avinguda València, i la casa Martí, a l'avinguda de les Garrigues.

21. Partida documentada, si més no, des de l'Edat Mitjana (Lladonosa; 1954: 250).

22. Moreu-Rey (1974: 36-37) fa referència a l'agricultura i altres activitats camperoles que incideixen sobre la toponímia urbana, amb precisions no genèriques, com és el cas dels camins i carrers que suara hem esmentat.

líder lleidatà dels liberals lleidatans, també en té un, de carrer, en reconeixement a la seua tasca política a la ciutat i fora d'aquesta. Altres antrotopònims individuals són el carrer doctor Trueta, català universal molt vinculat a la ciutat, i el carrer doctor Zamenhoff, conegut sobretot com l'inventor de l'esperanto.²³

BIBLIOGRAFIA

AMIGÓ, R. (1999): *Introducció a la recerca en toponímia i antroponímia*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

COROMINES, JOAN (1990): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Vol. I-IX. Barcelona: Curial edicions.

GANAU, J. (1992): *La idea de ciutat a Lleida*. Lleida: Pagès editors.

LLADONOSA, J. (1954): *Divulgaciones leridanas*. Lleida: Artis Estudios Gráficos.

LLADONOSA, J. (1976): *Relacions entre Lleida i Mallorca a l'època medieval*. Barcelona: Rafael Dalmau, editor.

LLADONOSA, J. (1978): *Las calles y plazas de Lérida a través de la historia*. Vol. V. *El ensanche de la ciudad de Lérida*. Lleida: Artis Estudios Gráficos.

LLADONOSA, J. (1980): *Història de la ciutat de Lleida*. Barcelona: Curial.

MOREU-REY, E. (1974): *Toponímia urbana i onomàstica vària*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.

ROMÀ SOL; TORRES, C. (1998): *Cada dia, un carrer*. Lleida: Arts Gràfiques Dalmau.

TURULL, A. (1991): «La formació dels topònims», a *Introducció a l'onomàstica*. Actes del cicle de conferències Onomàstica catalana. Lleida, 8-11 d'abril. Lleida: IEI. Pàgs. 73-94.

23. De desagraïts, el món n'és ple. Així doncs, voldríem agrair molt sincerament la participació, sempre entusiasta, de les persones, majoritàriament gent del barri, que ens han ajudat en l'elaboració d'aquest estudi. El nostre agraïment antroponímic, doncs, al Sr. Artal, la Sra. Maria Recasens, el Sr. Mateu Huguet, el Sr. Enric Llaveria, la Sra. Josefa Obiols, així com al Col·lectiu Cultural Cappont, de la mà del Sr. Josep Torres, quant a les dades històriques i toponímiques recollides per a l'ocasió. També han estat molt interessants les converses, des del punt de vista lingüístic i pel que fa a la formació del nom del barri, amb el Sr. Lluís Climent, el Sr. Lluís Polo i la Sra. Núria Prenafeta. I tampoc no oblidem la col·laboració, respecte de l'obtenció de plànols de Cappont, del Laboratori de Cartografia de la UdL, així com del Sr. Albert Barrufet (Ajuntament de Lleida). Les orientacions bibliogràfiques essencials han anat a càrrec del professor Albert Turull. A tots ells, moltes gràcies.

TURULL, A. (1992): «Els factors popular i oficial en la toponímia urbana (Lleida i Cervera)». *Actes del XVII Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica. Barcelona 27-29 de febrer*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Pàgs. 457-465.

CEDA (1996): «El setge de Santa Cecília», a *Ressò de Ponent*, núm. 143.

VALLVERDÚ, J. (1979): *Història de Lleida explicada als joves*. Lleida: Edicions Dilagro.

VIDAL VIDAL (1998): *La ciutat de l'oblit*. Lleida: Pagès editors.

VILAGRASA, J. (1985): *Creixement urbà i agents de la producció de l'espai: el cas de la ciutat de Lleida: 1940-1980*. Lleida.